e-ISSN: 2791-6014

Osmanlı Basınında İmaj Yönetimi: Takvîm-i Vekâyi Gazetesinde Sultan II. Mahmud'un Temsili

Doç. Dr. Mehmet Sena KÖSEDAĞ | ORCID: 0000-0003-2210-580X | E-Posta: mskosedag@erciyes.edu.tr

Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

ROR ID: https://ror.org/047g8vk19

Öz

Osmanlı'nın ilk resmî gazetesi Takvîm-i Vekâyi (1831), salt duyuru mecrası olmanın ötesinde imparatorluk ölçeğinde ideolojik bir araç işlevi de görmüştür. Gazete, çıkarıldığı ilk dönemden itibaren Sultan II. Mahmud tarafından devlet kademelerinde başlatılan ve toplumsal hayata yansıtılmak istenen modernleşme hareketlerine meşruiyet kazandırmak amacıyla da kullanılmıştır. Bu bağlamda gazetenin temel hedeflerinden biri, "yenilikçi padişah" olarak konumlandırılan Sultan II. Mahmud'un imajını hem iç hem de dış kamuoyu nezdinde olumlu biçimde inşa ederek siyasal otoritesini pekiştirmektir. Bu çalışma, gazetenin Sultan II. Mahmud'a atfettiği imajı incelemektedir. Çalışmada, nitel desende betimsel analiz ve doküman incelemesi uygulanmış; Takvîm-i Vekâyi'nin 1 Kasım 1831–7 Kasım 1832 arasında yayımlanan 44 sayısı amaçlı örneklem olarak ele alınmıştır. Bulgular, II. Mahmud'un imajının padişahlık kimliği üzerinden "yenilikçi, bilge ve muktedir"; halifelik kimliği üzerinden ise "kutsal, adaletli ve merhametli" bir çerçevede inşa edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu ikili temsil, iç kamuoyuna olduğu kadar Avrupa'ya dönük propaganda ve imaj yönetimi stratejisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Gazetenin prova baskılarının Sultan II. Mahmud'un denetiminden geçirildikten sonra basıma verilmesi ve Türkçenin yanı sıra beş farklı dilde yayımlanması, söz konusu iddiayı destekleyen önemli göstergeler arasında değerlendirilebilir. Makale, erken Osmanlı basınında imaj inşasının siyasal işlevini ortaya koymaya çalışmakta ve Takvîm-i Vekâyi'nin devlet söylemini yeniden biçimlendirmede üstlendiği rolü değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Basını, Sultan II. Mahmud, Takvîm-i Vekâyi, Osmanlı'da İmaj, Osmanlı'da Propaganda.

Atıf Bilgisi | Citation

Kösedağ, Mehmet Sena. (2026). Osmanlı Basınında İmaj Yönetimi: Takvîm-i Vekâyi Gazetesinde Sultan II. Mahmud'un Temsili. Türkiye Medya Akademisi Dergisi, Sayı: 12 (Eylül 2026), İlk Sayfa-Son Sayfa. https://doi.org/10.5281/zenodo.22998836

Geliş Tarihi Date of Submission	27.03.2026
Kabul Tarihi Date of Acceptance	29.08.2026
Yayım Tarihi Date of Publication	28.09.2026
Değerlendirme Peer-Review	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Double anonymized - Two External
Etik Beyan Ethical Statement	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Yazar Katkıları Author Contribution	Mehmet Sena Kösedağ (%100)
Etik Komite Onayı Ethical Approval	Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. This study does not require ethics committee approval.
Benzerlik Taraması Plagiarism Checks	Yapıldı – Turnitin Yes - Turnitin
Etik Bildirim Complaints	admin@turkiyemedyaakademisi.com
Çıkar Çatışması Conflicts of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman Grant Support	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans Copyright & License	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

e-ISSN: 2791-6014

The Management of Image in the Ottoman Press: The Representation of Sultan Mahmud II in the Takvîm-i Vekâyi Newspaper

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Sena KÖSEDAĞ | ORCID: 0000-0003-2210-580X | Email: mskosedag@erciyes.edu.tr

Erciyes University, Faculty of Communication, Department of Journalism, Kayseri, Türkiye

ROR ID: https://ror.org/047g8vk19

Abstract

Takvîm-i Vekâyi (1831), Takvîm-i Vekâyi (1831), the first official newspaper of the Ottoman Empire, functioned as an ideological instrument on an imperial scale beyond merely serving as a medium for official announcements. From the initial period of its publication, the newspaper was also used to legitimize the modernization initiatives launched by Sultan Mahmud II within the state administration and intended to be extended into social life. In this context, one of the newspaper's principal objectives was to reinforce the political authority of Sultan Mahmud II, who was positioned as an "innovative sultan," by constructing a positive image of him in both domestic and international public opinion. This study examines the image attributed to Sultan Mahmud II by the newspaper. The study employed a qualitative research design, using descriptive analysis and document analysis. A purposive sample comprising 44 issues of Takvîm-i Vekâyi published between 1 November 1831 and 7 November 1832 was examined. The findings indicate that an attempt was made to construct the image of Mahmud II within a framework of being "innovative, wise, and powerful" through his identity as a sultan, and "sacred, just, and compassionate" through his identity as caliph. This dual representation constitutes part of a propaganda and image-management strategy directed toward Europe as well as the domestic public. The fact that the newspaper's proof copies were submitted for publication only after being reviewed by Sultan Mahmud II, and that the newspaper was published in five different languages in addition to Turkish, may be regarded as important indicators supporting this claim. The article seeks to demonstrate the political function of image construction in the early Ottoman press and evaluates the role assumed by Takvîm-i Vekâyi in reshaping state discourse.

Keywords

Ottoman Press, Sultan Mahmud II, Takvîm-i Vekâyi, Image in the Ottoman Empire, Propaganda in the Ottoman Empire.

Giriş

Osmanlı'da ilk gazeteler, yabancı devletlerin doğrudan veya dolaylı girişimleri sonucu yayımlanmıştır. Bu yayın organlarının dış kamuoyu, iktidar çevreleri, bürokrasi ve azınlıklar gibi toplumun belirli kesimleri üzerinde etkili olması nedeniyle Osmanlı Devleti'nde de gazete çıkarma fikri yerleşmiş ve bu sürecin sonunda 1 Kasım 1831 tarihinde ilk Türkçe gazete olan Takvîm-i Vekâyi yayın hayatına başlamıştır. Takvîm-i Vekâyi, devlet memurları tarafından çıkarılan ve tamamen sarayın kontrolünde olan bir gazete olsa da yayınlandığı dönem, hitap ettiği kitle ve içerik özellikleri bakımından; resmi bir gazetenin çok ötesinde bir misyona hizmet etmiştir (Yazıcı, 1983 s. 9; Topuz, 2014, s.15). Resmi ve gayri resmi olmak üzere iki bölümden oluşan gazetenin gayri resmi bölümünde ülke genelinde meydana gelen ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere yer verilmiş; sınırlı da olsa dış haberler aktarılmaya çalışılmıştır. Gazetenin resmi bölümünde ise kamu tebliğlerinin yanı sıra, Sultan II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmasıyla başlayan devlet teşkilatındaki iyileştirmeler ve toplumsal hayatta gerçekleştirilen yenilikler duyurulmuştur. Bu konuların özellikle Devlet eliyle ve gazete aracılığı ile alenileştirilmesindeki temel amaç; Osmanlı'daki gelişmeleri Avrupa devletleri ile birlikte iç kamuoyuyla paylaşmak, idari anlamdaki yeni yapılanmayı herkese göstermek ve devleti temsil eden Padişah II. Mahmud'un düşüncelerini tüm dünyaya açıklamaktır. Bu bağlamda gazetenin temel işlevlerinden biri de, yayımladığı içeriklerle yerli ve yabancı kamuoyu nezdinde propagandasını yaptığı Sultan II. Mahmud'la ilgili olumlu bir imaj yaratma çabasıdır. Takvîm-i Vekâyi'nin kısa bir süre içerisinde Türkçe dışında Fransızca, Arapça, Rumca, Ermenice ve Farsça dillerinde de yayın yapması, geniş bir coğrafya ve okuyucu kitlesini hedeflemesi; çıkış amacının salt resmi tebliğleri duyurmak olmadığını, iç ve dış dünyaya gazete aracılığıyla çeşitli mesajların verilmek istendiğini açıkça ortaya koymaktadır (Koloğlu, 1981, s.32-33; İnuğur, 2005, s. 175-184, Mukaddime-i Takvim-i Vekayi).

Bu çalışmada, Osmanlı'da çıkarılan ilk Türkçe gazete olarak kabul edilen Takvîm-i Vekâyi'de, Sultan II. Mahmud'a yönelik oluşturulmaya çalışılan soyut imaj incelenmiştir. Çalışmada öncelikle gazete ve padişah hakkında genel bilgilere yer verilmiş; ardından gazetede yer alan haberler üzerinden Sultan II. Mahmud'a yönelik temsiliyet ve söylem üretimi betimsel biçimde analiz edilmiştir. Araştırma, tarama modeliyle yapılandırılmış olup veri toplama ve analiz sürecinde betimsel analiz ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada, literatür taramasının yanı sıra; dönemin dokümanları olan Takvîm-i Vekâyi gazetesinin ilgili sayılarından elde edilen veriler incelenerek, gazetenin çizmeye çalıştığı Sultan II. Mahmud imajı betimlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede gazetenin ilk çıktığı tarihten itibaren bir yıllık nüshalarının incelenmesi, konuya ilişkin genel bir kanaatin oluşması için yeterli görülmüştür. İncelenen dönemde yazı dili ile konuşma dilinin farklı olması, yazılarda Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluğu nedeniyle dilin ağırlığı; gazetenin bazı nüshalarının yıpranmış, yırtılmış veya silikleşmiş olması, daha uzun bir dönemin incelenmesini güçleştirmiştir. Bu nedenle Miladi tarih esas alındığında

gazetenin 1 Kasım 1381 ile 7 Kasım 1382 tarihleri arasında yayımlanan 44 sayısı örneklem olarak seçilmiştir. Bu sayılarda, doğrudan Sultan II. Mahmud ile ilgili yer verilen içerikler ele alınmış, çalışmanın amacına hizmet etmeyeceği gerekçesiyle diğer yazılar kapsam dışı bırakılmıştır.

Analiz sonucunda, Takvîm-i Vekâyi'de Sultan II. Mahmud'un padişahlık kimliği üzerinden "yenilikçi", "bilgili" ve "güçlü/muktedir" bir lider; halifelik kimliği üzerinden ise "olağanüstü manevi bir şahsiyet" ve "Allah'ın yeryüzündeki gölgesi" şeklinde olağanüstü bir kişilik olarak tasvir edildiği belirlenmiştir. Gazetenin, değişik etnik ve inanca mensup kesimlere yönelik farklı bir imaj benimsetme çabası da özellikle çalışmanın önemli tespitlerinden birini oluşturmaktadır. Avrupa kamuoyuna yönelik "Batılı, yenilikçi padişah", Müslüman halka yönelik "dindar", gayrimüslim halka yönelik ise "adaletli/eşitlikçi" bir Sultan II. Mahmud profili, gazete tarafından bilinçli bir tercih olarak ele alınmıştır. Genel olarak içeriklerin büyük bölümünde Sultan II. Mahmud, "bütün dünyanın Padişah'ı" ve "Allah'ın yeryüzündeki gölgesi" olarak konumlandırılmıştır.

Elde edilen bulgular, Takvîm-i Vekâyi'nin yalnızca resmî bir haber aktarım aracı olmadığını; aynı zamanda Osmanlı modernleşme sürecinde, Padişah temsili üzerinden siyasal meşruiyet üretimi ve iktidar söyleminin inşasında işlevsel bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Gazetenin farklı toplumsal kesimlere yönelik olarak değişen temsil biçimleri ortaya koyması, dönemin iletişim stratejilerinin ve siyasal söylem pratiklerinin bilinçli bir şekilde kurgulandığına işaret etmektedir.

1. Sultan II. Mahmud'un Kişilik Özellikleri ve Yönetim Anlayışı

Sultan II. Mahmud'un Takvîm-i Vekâyi gazetesi aracılığıyla nasıl bir imajla temsil edildiğini daha iyi anlayabilmek için, öncelikle Padişah'ın hayatı, kişilik özellikleri, düşünce yapısı ve yönetim anlayışına değinmek gerekmektedir. Böylece gazetenin kurgulamaya çalıştığı imajın Padişah'ın kişilik özelliklerini yansıtıp yansıtmadığı daha iyi anlaşılacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 30. Padişahı olan II. Mahmud (1808-1839), devletin hem iç hem de dış olaylar nedeniyle büyük çalkantılar yaşadığı bir dönemde hüküm sürmüştür. Yeniçeri ayaklanmaları, merkezî otoriteyi zafiyet içerisinde gösteren zorba yöneticiler ve âyan'ların idareye karşı duyarsız tutumları, Sırp ve Yunan azınlıkların milliyetçi odaklı ayaklanmaları, İran ve Rus savaşlarının yanı sıra Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın isyanı; dönemin siyasi gündemini belirleyen başlıca konulardır. Bütün bu karışıklıklara rağmen Padişah, devletin içinde bulunduğu durumdan kurtulması ve yeniden yapılandırılmasıyla ilgili olarak hayatî öneme sahip ve zorunluluk arz eden çok köklü ıslahatlara girişmiş ve bu durum saltanat döneminin en belirgin özelliği haline gelmiştir (Beydilli, 2003).

Sultan II. Mahmud, tahtta kaldığı 31 yıl oyunca Batı'ya dönük reformların başlatılmasında ve Osmanlı modernleşmesinin temellerinin atılmasında öncü rol oynamıştır. Hükümdarlığının ilk dönemlerinde bir denge politikası izlemiş, saltanatının ikinci safhası sayılan 1826'dan sonra Vak'a-i Hayriyye olarak adlandırılan çok büyük çaplı bir Devlet darbesiyle Yeniçeri Ordusunu ortadan kaldırmış, çağdaş anlamda bir ordu

yapılanmasını hayata geçirmiştir. Ordu müessesesi ile başlayan modernleşme hareketleri, tamamen çözülmüş, fonksiyonunu yitirmiş, yozlaşmış bulunan diğer devlet kurumlarına da sirayet ettirilmiş ve bu yapılar zaman içerisinde yenilenerek çağdaşlaştırılmıştır. Bu tarih aynı zamanda Türkiye'nin köklü bir biçimde Batı'ya yüzünü döndüğü devrin başlangıcını temsil etmektedir. Bu dönemden sonra yönetim şekli ne olursa olsun iş başına gelen hiçbir iktidar, Türkiye'yi bu anlayıştan geri döndürememiş, yüzünü başka bir yöne çevirememiştir (Öztuna, 2014, s.11-12).

II. Mahmud'un uygulamalarını farklı bakış açısıyla yorumlayan Karpat (2013), diğer tarihçilerin aksine ayan'ları ortadan kaldırması nedeniyle, onun demokrasinin temellerini attığını söylemenin fazla iyimser bir yaklaşım olacağını ileri sürmüştür. Kartap'a göre, Türkiye'de demokrasiye giden yolu açan ayan'ı ortadan kaldırarak yerli halka hürriyet getirdiğini iddia edenler, Padişah'ın demokratikleşme yolundaki uygulamalarını abartmaktadır. Çünkü merkezi bürokrasinin otoritesini alabildiğince artırmanın ve halk kültüründen uzaklaşmanın bir yerde halkın zararına olacağını göz ardı etmemek gerekir (Karpat, 2013, s. 32-33).

Sultan II. Mahmud'un sanatçı kimliği de dikkat çekicidir. O'nun döneminde Osmanlı'da basım ve yayıncılık faaliyetlerinin gelişmesi için önemli adımlar atılmıştır. 1831'de Harbiye Nezareti'nde litografi olarak adlandırılan ilk taş basma atölyesi kurulmuş, burada askeri eğitime ilişkin kitaplar, risaleler basılmıştır. Padişah'ın matbaa ve matbuata olumlu bakışı, Takvîm-i Vekâyi başta olmak üzere diğer Türkçe gazetelerin yayınlanmasının yolunu açmıştır (Kabacalı 1999, s. 9). Sultan II. Mahmud, bu uygulamalarıyla, gazete ve matbaaya özel önem verdiğini ortaya koymuştur. II. Mahmud dönemindeki merkezileşme politikaları, yalnızca idarî reformlarla değil, devletin kendisini kamuoyuna sunma biçimiyle de ilişkilidir (Findley, 1980). Şerif Mardin'e (1962) göre, Osmanlı modernleşmesi, yalnızca idarî dönüşüm değil, aynı zamanda devletin topluma yönelik yeni bir iletişim dili geliştirmesi anlamına da gelmektedir.

Sultan II. Mahmud, saltanatı boyunca, Osmanlı modernleşmesinin temellerini atan en radikal hükümdarlardan biri olarak ön plana çıkmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması, Batı tipi ordu düzenine geçilmesi, matbaanın yaygınlaşması ve eğitim reformlarının gerçekleşmesi onun dönemiyle özdeşleşmiştir (Öner, 2007, 152-153). Bernard Lewis'e (1961) göre II. Mahmud dönemi, Osmanlı modernleşmesinin kurumsal ve zihinsel dönüşüm sürecinde kritik bir eşik oluşturmuştur. Osmanlı modernleşmesi sürecinde devletin görünürlüğünün artması ve merkezî otoritenin güçlendirilmesi, II. Mahmud döneminin temel karakteristiklerinden biri olarak karşımıza çıkmıştır (Ortaylı, 2005). Ancak onun "ıslahatçı" ve "yenilikçi" bir hükümdar kimliğine sahip olmasını sağlayan bu reformist karakter, aynı zamanda iç muhalefet ve geleneksel çevrelerin tepkisini doğurmuştur. Bazı kesimler tarafından "gâvur padişah" olarak nitelendirilmesi O'nun yaşadığı döneme göre çok radikal değişikliklere imza atan bir zihin yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, Takvîm-i Vekâyi'nin doğuşu yalnızca bilgi paylaşımı amacı taşımamış, aynı zamanda bu reformları meşrulaştırmak, Sultan'ın yenilikçi kişiliğini iç ve dış kamuoyuna aktararak olumlu bir temsil oluşturmak düşüncesiyle planlanmıştır. Bu

bağlamda gazete, kamuoyu önünde açık bir biçimde özeleştiriler de yapmış, dönemin koşullarına göre oldukça radikal, hatta ihtilalci düşünceleri bile savunmuştur (Çakır, 2002, s.18).

2. Takvîm-i Vekâyi Gazetesi ve Çıkarılma Nedenleri

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde çıkarılan ilk Türkçe gazete olan Takvîm-i Vekâyi, 1 Kasım 1831 tarihinde haftalık olarak yayın hayatına adım atmıştır. Bu tarihten önce imparatorluk topraklarında çeşitli azınlıkların dillerinde, yerel ölçekte yayımlanan gazeteler bulunmaktadır. Ancak Takvîm-i Vekâyi'nin Türk basın tarihindeki önemi, ulusal hatta uluslararası ölçekte yayımlanan ilk gazete olmasıdır.1828 yılında Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından çıkarılan yarı Türkçe, yarı Arapça Vakayi-i Mısriyye, bazı kaynaklarda ilk Türkçe gazete olarak anılsa da bu doğru bir değerlendirme değildir. Zira söz konusu gazete, Osmanlı'ya karşı isyan eden bir vali tarafından kişisel siyasi hedefleri doğrultusunda çıkarılan bir yayın organının ötesine geçememiştir (Gölcü, 2015, s. 80).

Osmanlı'da yayıncılığın filizlenmeye başladığı bu dönemde Avrupa ve Amerika'da gazeteler tiraj patlaması yapmış, toplumsal yaşantının önemli bir parçası haline gelmiştir. Gazetelerin kamuoyu oluşturma gücünün farkına varan Osmanlı devlet idaresi, kendi toplumunda gazetenin henüz yeri olmamasına karşın bu yayın araçlarını tamamen göz ardı edememiştir. Gazeteler daha çok Avrupa kamuoyuna ve diğer ülkelere yönelik devletin ve padişahın düşüncelerini yansıtacak bir propaganda aracı olarak görülmüştür. Bu güçlü silahtan doğrudan veya dolaylı olarak faydalanmak isteyen yönetim, önce Alexander Blacque başta olmak üzere bazı gazetecileri Avrupa kamuoyunda destek bulmak amacıyla ekonomik açıdan finanse etmiş, daha sonra Blacque'i, Takvîm-i Vekâyi'yi çıkaran kadroyla birlikte çalışması için görevlendirmiştir (Güz, 2000, s. 44). Şüphesiz bu kararı verenler, Avrupa'daki gücünü gördükleri ve Osmanlı'yı bile derinden etkilediğine şahit oldukları bir yayın aracını benimsemenin tıp veya diğer pek çok teknik alandaki yenilikleri almaktan daha büyük etki yapacağının bilinciyle hareket etmiştir (Koloğlu, 1981, s. 2). Bu nedenle bizzat devlet eliyle gazete çıkarma fikri Devletin en üst kademesinde bir süre tartışıldıktan sonra iyice olgunlaşmış ve Islahat Meclisi'nde gündeme getirilerek kararlaştırılmıştır. İsmi ve yayın kadrosu bizzat Sultan II. Mahmud tarafından kendisine önerilen seçenekler arasından seçilmiştir. Devrimci bir padişah olan II. Mahmud'un gazeteden öncelikli beklentisi, iç ve dış olayları kamuoyuna zamanında aktarmak, gazetenin kamuoyu yaratma gücünden yararlanarak, ıslahatların yanında devletin diğer resmi tebliğlerini halka duyurmak olmuştur (Topuz, 2014, s. 15).

Padişah, konuyla ilgili yayımladığı fermanda: "...(gazetenin) mülkçe pek çok yararları olacağı dahi herkes tarafından kabul edilmiştir... Bu gazete kutsal şeriata ve devlet düzenine dokunmamak şartıyla, benim iktidarıma çok yardımcı olacaktır." demek suretiyle bu niyetini açıkça ortaya koymuştur (İnuğur, 2005, s. 175-176). Fermandan ayrıca II. Mahmud'un gazeteyi daha önceki bir tarihte çıkarmayı planladığı ancak uygun koşulların oluşmasını beklediği anlaşılmaktadır.

Titiz bir hazırlık süreci geçiren gazetenin ilk sayısı çıkmadan önce Mukaddime'si yayımlanmıştır. Bu mecmuanın yayın hayatına atılacağını kamuoyuna duyurmak, çıkış amacını benimsetmek düşüncesiyle bir önsöz niteliğinde olan Mukaddime'de, halkı gelişmeler hakkında zamanında bilgilendirmenin öneminden söz edilmektedir (Benzer, 2013, s. 8).

II. Mahmud, gazetenin basım süreciyle de bizzat ilgilenmiş, bütün sayıları basılmadan önce, taslak halinde önce sadâret kanalıyla saraya ulaştırılmış, kendisinin onayından sonra basılıp dağıtılmıştır. Bazı sayılar Padişah'ın isteği doğrultusunda yeniden düzenlenip basılırken, genelde müsveddelerinin aynen basılmasına izin verilmiştir. İlerleyen dönemlerde prova baskıların ön incelemesini yapmak üzere başka makamlar da devreye sokulmuştur. Abone kayıtlarına göre, tüccar, esnaf ve halktan kişiler, talep etmeleri halinde abone olabilmiştir. Üst düzey devlet memurlarına ise yıllık 120 kuruşluk zorunlu abonelik bedeli karşılığında ulaştırılmış, taşrada ise devlet postası vasıtasıyla gönderildiği idarehanelerde satışa sunulmuştur (Yazıcı, 2010). Gazete dilinde sadeliğe önem verilmesini isteyen Sultan II. Mahmud, yönetime gönderdiği bir notta yazıların herkesin anlayabileceği bir dilde olmasına özen gösterilmesini istemiştir (Topuz, 2014, s. 16).

Takvîm-i Vekâyi biri resmi (Vukūât-ı Resmiyye) diğeri gayri resmi (Gayr-i Resmiyye) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu yönüyle resmi bir gazetenin çok ötesinde farklı bir anlayışa sahiptir. Gazetenin resmi bölümünde, Padişah'la ilgili haberler başta olmak üzere devlet teşkilatlarında yapılan ıslahatlara yönelik bilgilendirmeler önemli yer tutmuştur. Ayrıca resmi tebliğler, atamalar, terfiler, görevden almalar ve askeri konularla ilgili gelişmeler de bu bölümde Padişah'a atfedilerek yayımlanmıştır. Dış haberler, iç haberler, ticaret ve bazı ürünlerin fiyatlarına dair haberler ile ilmi ve kültürel konularla ilgili bilgilendirmeye yönelik gelişmeler ise gazetenin gayri resmi bölümünü oluşturmaktadır. Bu haberlerin sıklıkla yayımlanmasındaki amaç, devlet kurumları içerisinde yapılan düzenlemeler ile toplum hayatında yapılan yenilikleri hem iç kamuoyuna hem de Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dış dünyaya duyurmaktır. Bu nedenle gazetenin yayın hayatına atılmasından 5 gün sonra dönemin geçerli diplomasi dili olan Fransızca baskısı "Le Moniteur Ottoman" adıyla yayımlanmış, 1832'den itibaren ise Arapça, Rumca, Ermenice ve Farsça nüshaları çıkarılmıştır. Yabancı dildeki baskıları kimi zaman Türkçe baskısından aynen tercüme edilmiş, kimi zaman da kısmen değişikliğe uğratılmıştır (Beyhan, 2018). Yanlış haberlerin yayılmasını önleyerek asayişin zarar görmesini engellemek, devletin aldığı kararları ilk elden halka duyurmak ve bunlara uyulmasını sağlamak, devlette birlik ve bütünlüğünü teşekkül ettirmek de gazetenin amaçları arasında sayılmaktadır (Koloğlu, 1981, s. 6). Gazetenin içeriklerine bakıldığında en önemli amaçlarından biri de devleti temsil eden Sultan II. Mahmud'la ilgili hem iç hem dış kamuoyunda olumlu bir imaj oluşturarak, onun saltanatını pekiştirmeye çalışmaktır. Gazete bazı sayılarda tamamen bu amaca yönelmiş ve Padişah'ı benzersiz bir biçimde konumlandırmak istemiştir.

Takvîm-i Vekâyi, özellikle tek Türkçe gazete olarak kaldığı ilk 9 yıl içerisinde, çıkış amacına uygun bir yayıncılık anlayışını benimsemiş olsa da sonraki dönemlerde içerik

olarak yüzeysel hale gelmiş; bir süre sonra da fonksiyonunu büyük ölçüde yitirmiştir. Haftalık yayınlanma da dâhil olmak üzere bir türlü istikrarı yakalayamadığından, Osmanlı Devleti'nin beklentilerini tam olarak karşılayamamıştır (Yazıcı, 1983, s. 20). Yine de yayında kaldığı zaman zarfında bir yandan tarih belgesi, bir yandan eğitim aracı, diğer yandan da Osmanlı devlet düzeninin ve padişahların savunucusu/sözcüsü olarak önemli bir rol üstlenmiştir (Öztürk, 2018, s. 384).

Gazetenin 91 yıllık yayın hayatı iki defa kesintiye uğramıştır. İlk ara verme 16 Mart 1878'den 26 Mart 1891 tarihine kadar devam etmiş, bu zaman zarfında 2119 sayı yayımlanmıştır. 12 yıl aradan sonra, 26 Mart 1891 ile 3 Mayıs 1892 yılları arasında 283 sayı çıkarılmış ancak ikinci kez ve yine bir dizgi hatası gerekçe gösterilerek kapatılmıştır (Çakır, 2002, s, 19-20). 28 Eylül 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanında üçüncü kez çıkarılmaya başlanmış, bu kez günlük olarak düzenli bir biçimde basılmış; 4 Kasım 1922'ye kadar İstanbul hükümeti ortadan kalkıncaya kadar 4608 sayı yayınlandıktan sonra tamamen kapatılmıştır. Öte yandan Türkiye Büyük Millet Meclisi 7 Ekim 1920'de Ceride-i Resmiye adıyla bir resmi gazete çıkarmış, bu iki resmi gazete 2 yıl boyunca İstanbul ve Ankara hükümetlerinin yayın organı olarak aynı anda yayın hayatını sürdürmüştür. 4 Kasım 1922'de Takvîm-i Vekâyi yerini tamamen Ceride-i Resmiye'ye bırakırken, bu adla 763 sayı yayınlandıktan sonra 2.1.1928'de Hakkı Tarık Us'un teklifiyle Resmi Gazete adını alarak günümüze kadar yaşaya gelmiştir (Seyitdanlıoğlu, 1991, s. 797-854). Takvîm-i Vekâyi'nin arşivi, eksikler olmakla beraber Devlet kütüphanelerinde ve üniversite kütüphanelerinde dijital ortamda bulunmaktadır.

3. Gazetelerin Erken Dönemden İtibaren Propaganda/İmaj Oluşturma Amacıyla Kullanılması

Modern iletişim çalışmalarında imaj, propaganda, temsil ve kamuoyu oluşturma süreçleri bir birleriyle bağlantılı kavramlar olarak ele alınmaktadır. İmaj, en temel tanımıyla, hedef kitleyi oluşturan bireylerin çoğunluğunun bir kişi, kurum, olay veya olgu hakkında sahip olduğu düşünce ve değer yargılarının bütünüdür. Bu kavram, bireylerin belirli bir olguyu ya da varlığı zihinlerinde nasıl şekillendirdikleriyle doğrudan ilgilidir. Başka bir ifadeyle, imaj, bir varlığın dış dünyaya kendisini nasıl sunduğu ve bu sunumun hedef kitlede hangi algıyı oluşturduğu ile ilişkilidir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, imaj kavramı izlenim anlamını da çağrıştırmaktadır (Baykasoğlu vd., 2004, s. 3). Türk Dil Kurumu, imaj kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "imge" kelimesini kullanmaktadır. İmge ise "genel görünüş, izlenim" ve "zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya olarak ifade edilmektedir (TDK, 2026). İmaj, hedef kitlenin bir varlığa yönelik algısına gönderme yapmakta, insanların zihinlerinde oluşturdukları inanç, fikir ve izlenimlerin toplamı olarak açıklanmaktadır (Kösedağ, 2019, s. 109).

İmaj, özetle bir kişi, kurum ya da nesnenin diğer insanların zihninde yarattığı izlenimler, dünyaya kendini gösterme, kendini dile getirme biçimi olarak adlandırılabilmektedir. İmaj kavramı tarihsel olarak oldukça eski bir olgudur. İnsanlar, toplum içinde kabul görmek ve saygı kazanmak için her zaman olumlu bir izlenim

oluşturma çabası içinde olmuştur. Ancak kavramın akademik literatürde sistematik biçimde ele alınması ve iletişim araştırmalarıyla ilişkilendirilmesi, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir (Özüpek, 2018, s. 5).

Çağdaş iletişim kuramları bağlamında ela alındığında imaj; seçilmiş semboller, dilsel temsil biçimleri ve tekrarlanan anlatı kalıpları aracılığıyla inşa edilen bir yapıdır. Habermas'ın (1991) "kamusal alan" yaklaşımına göre basın, otorite ve kamu arasında bir iletişim alanı inşa eder. Bu alan, belirli söylemlerin dolaşıma sokulması ve toplumsal meşruiyetin yeniden üretilmesi işlevini görür. Habermas'ın modeli Avrupa merkezli bir çerçeve sunmakla birlikte, Osmanlı örneğinde kamusal alan daha sınırlı ve devlet kontrollü bir iletişim zemini içinde şekillenmiştir. Bu nedenle Osmanlı basını, Avrupa'daki burjuva kamusal alanından farklı olarak, sınırlı ancak genişleyen bir kamusal iletişim zemini oluşturmuştur (Strauss, 2003). Bu açıdan, 19. yüzyıl Osmanlısında Takvîm-i Vekâyi'nin varlığı, sadece bilgi aktarımı değil, devlet ideolojisinin meşrulaştırılma sürecinin bir parçası olarak okunmalıdır. Bu bağlamda, söz konusu yayın organı, yalnızca kamusal bilgilendirme aracı olarak kalmamış; aynı zamanda Sultan II. Mahmud'a yönelik yoğun bir propaganda üretimi gerçekleştirerek, modernleşme politikalarını meşrulaştıran ve merkezi otoritenin olumlu imajını pekiştiren bir söylem aracı olarak da işlev görmüştür. Sultan II. Mahmud'un bu gazete için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış olması bu amacın en belirgin göstergesidir (İnuğur, 2005, s. 175-176; Yazıcı, 1983, s. 18-19; Koloğlu, 1981, s.2).

Takvîm-i Vekâyi aracılığıyla, günümüzde olduğu gibi profesyonel teknikler kullanılmak suretiyle Sultan Mahmud'a yönelik bilinçli bir imaj yönetim çalışmasının yürütüldüğün söylemek güçtür. Ancak bir kişi veya kurumun; belli alanda veya yönde veya biçimde kendini yansıtması (lanse etmesi) özellikle tercih edilmiş veya istenmişse, bu durumda bilerek veya isteyerek oluşturulan veya yaratılan imajdan söz etmek mümkündür. Dolayısıyla bu çalışmada "imaj" kavramı, Sultan II. Mahmud'un Takvîm-i Vekâyi aracılığıyla kamuoyuna nasıl aktarıldığı ve nasıl algılanmasının istendiği bağlamında kullanılmaktadır.

Osmanlı basınının siyasal temsil üretme ve iktidar söylemini dolaşıma sokma işlevi, yerli araştırmaların yanı sıra yabancı çalışmalarda da vurgulanmıştır. Brummett, Osmanlı basınının siyasal temsil üretme işlevini tartışmış ve basının hükümet politikalarını meşrulaştırma işlevini ele almıştır. Söz konusu çalışmada "imaj", "İmge", "temsiliyet" ve "siyasal söylem" kavramları yoğun olarak kullanılmıştır (Brummett, 2000).

Propaganda kavramı ise modern anlamıyla ilk kez 17. yüzyılda ortaya çıkmış ve 19. yüzyılda ulus-devletlerin yükselişiyle birlikte, siyasal iktidarların kamuoyu oluşturma ve yönlendirme araçlarından biri haline gelmiştir. İmaj yönetimi ise propaganda kavramının modern ve stratejik biçimidir (Kenez, 1985). Fidan (2013), imajı "bilinçli biçimde oluşturulmuş ve sürdürülen bir izlenim yönetimi" olarak tanımlar (Fidan, 2014, s. 63-73). Baykasoğlu vd. (2004) ise imajın yalnızca dış algıyı değil, kurumun kendini nasıl sunduğunu da içerdiğini belirtir. Bu bağlamda, Takvîm-i Vekâyi'nin II. Mahmud'a dair oluşturduğu temsil, bir "imaj yönetimi" süreci olarak değerlendirilebilir. Gazete, Padişah'ın kişiliğini iki düzlemde kurgulamıştır: bir yandan "yenilikçi ve modern hükümdar", diğer yandan "kutsal

halife". Böylelikle gazete, hem iç hem de dış kamuoyu için çok katmanlı bir algı inşa etmeye çalışmıştır.

Stuart Hall, temsil süreçlerinin, toplumsal gerçekliği yalnızca aktarmakla kalmadığını, aynı zamanda yeniden ürettiğini savunmaktadır (Hall, 1997). Anderson'ın "hayali cemaatler" yaklaşımına göre ise gazeteler, ortak bir siyasal ve toplumsal aidiyet duygusunun oluşmasında önemli rol oynamaktadır (Anderson, 1983). Althusser (1971) ise medyanın, devletin ideolojik aygıtlarından biri olarak egemen söylemin yeniden üretiminde önemli araçlar olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak gazeteler, yayımlanmaya başladıkları ilk dönemlerden itibaren iktidarlar tarafından güçlü bir iletişim ve etkileme aracı olarak değerlendirilmiş, siyasetin temel bir aktörü gibi hizmet vermeye başlamıştır (Aydeniz, 2007, s. 9). Özellikle Avrupa ve Amerika'da, yönetimler gazetelerin kamuoyu oluşturma gücünden sıklıkla yararlanarak politikalarını meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu için de geçerlidir. Osmanlı'da ilk gazeteyle birlikte yayın araçlarını; iktidarları veya liderleri muktedir gösterme, iç ve dış kamuoyuna yönelik mesajlar verme ve belli başlı konularla ilgili algı oluşturma aracı olarak kullanma düşüncesi oluşmuştur. Bir anlamda gazete, büyük ölçüde devletin ve padişahın propaganda aracıdır. Bu alışkanlık veya istek, Avrupa'dan edinilmiş bir gelenektir (İnuğur, 2005, s. 54, 172, 175); Yazıcı, 1983, s. 1-5). Bu nedenle çalışmada, Takvîm-i Vekâyi gazetesinin Sultan II. Mahmud'u kamuoyuna nasıl lanse ettiği, Onu çeşitli özelliklerinden yola çıkarak nasıl konumlandırmaya çalıştığı ve toplumu etkileme sürecini nasıl yönetmeye/yönlendirmeye çalıştığı tespit etmek amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, önceki literatürden farklı olarak, gazetenin dilsel ve sembolik düzeyde nasıl bir "imaj stratejisi" kurduğunu, tarihsel bağlam içinde sistematik biçimde çözümlemeyi amaçlamaktadır.

4. Yöntem

Araştırma Modeli: Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeline dayalı olarak tasarlanmıştır. Verilerin toplanması ve analizinde betimsel analiz ile doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Bu yöntem, tarihsel verilerin anlamlandırılması ve belirli temalar altında sınıflandırılması açısından uygun bir yöntem olduğu için seçilmiştir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak ele alınabileceği gibi, diğer veri toplama yöntemleri ile de bir arada kullanılabildiği için bu yöntemler tercih edilmiştir. Betimsel analizde toplanan veriler daha önce belirlenen temalara göre özetlenip, yorumlanmıştır. Buradaki amaç, ulaşılan bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir halde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217-256).

Veri Kaynakları ve Örneklem: Araştırmanın temel kaynağını, Osmanlı Devleti'nin resmî gazetesi Takvîm-i Vekâyi'nin ilk dönem nüshaları oluşturmaktadır. Gazetenin 1 Kasım 1831 ile 7 Kasım 1832 tarihleri arasında yayımlanan ilk 44 sayısı, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu dönem, hem gazetenin kurucu ideolojisinin belirginleştiği hem de Sultan II. Mahmud'un reformist politikalarının en yoğun olduğu yılları temsil etmektedir.

Gazetenin nüshaları, Devlet Arşivleri ve Millî Kütüphane dijital koleksiyonlarından temin edilmiştir. Eksik veya okunamayan bölümler, Orhan Koloğlu'nun Takvîm-i Vekâyi Türk Basınında 150 Yıl adlı kitabı ve Ebru Benzer'in (2013) yüksek lisans tezindeki transkripsiyonlardan karşılaştırmalı biçimde tamamlanmıştır.

Veri Toplama ve Analiz Süreci: Araştırma kapsamında toplanan veriler, betimsel analiz çerçevesinde dört tema altında incelenmiştir:

1. Padişahlık kimliği üzerinden imaj: "Şehinşah", "Cihan padişahı", "Kuvvetli, bilge ve muktedir lider" temaları.

2. Halifelik kimliği üzerinden imaj: "Allah'ın yeryüzündeki gölgesi", "dindar ve merhametli halife" temaları.

3. Siyasal meşruiyet ve propaganda: Reformların meşrulaştırılması, sadakat vurgusu, itaat söylemi.

4. Toplumsal ve uluslararası yansımalar: Müslim-gayrimüslim temsili, Batı'ya yönelik imaj stratejisi.

Her bir tema, gazete metinlerinde tekrar eden söylemler, sıfatlar ve anlatı örüntüleri üzerinden değerlendirilmiştir. Analiz süreci, nitel veri analizinde önerilen tematik bir çerçeve doğrultusunda yürütülmüş; doğrudan alıntılar orijinal Osmanlıca metinle karşılaştırılarak bazı kelime ve kavramlar günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları:

• Gazetenin bazı nüshaları silik veya eksik olduğundan, belirli haber metinleri bütüncül biçimde değerlendirilememiştir.

• Osmanlıca yazımın ağırlığı nedeniyle bazı kelimelerin modern karşılıkları farklı biçimlerde yorumlanmıştır.

• Araştırma yalnızca bir yıllık dönemle sınırlandırıldığından, daha sonraki dönemlerdeki imaj değişimleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Bununla birlikte, seçilen dönem, Takvîm-i Vekâyi'nin ideolojik kimliğini en açık biçimde yansıttığı evre olması bakımından araştırmanın amacına yeterli temsiliyet sağlamaktadır.

5. Bulgular ve Yorum

Takvîm-i Vekâyi incelendiğinde, daha ilk sayılarından itibaren Sultan II. Mahmud'u merkeze alan; Padişah'ı olağanüstü niteliklerle öne çıkaran, birçok gelişmeyi onun şahsı ve icraatlarıyla ilişkilendiren ve özellikle Padişah'a mutlak itaati teşvik eden bir yayın anlayışının benimsendiği görülmektedir. Haberlerin genelinde, aynı zamanda Halife olan Padişah'a görünürde itaat etmenin farz olduğu, bu durumun "tebaanın" manevi dünyasında bile geçerli olduğu, ona itiraz etmenin büyük günah sayıldığı, devletin ve tebaanın varlığını Padişah'ın maddi ve manevi şahsiyetine bağlı olduğu gibi düşüncelerin

sistematik biçimde belli çevrelere aşılanmaya çalışıldığı ve bu anlayış doğrultusunda bir imaj yaratılmak istendiği anlaşılmaktadır. "Şevketlü", "mehabetlü", "kerametlü" ve "kudretlü" gibi sıfatlar, gazetenin hemen her nüshasında sürekli olarak tekrar edilmiş; bu sıfatlar aracılığıyla Padişah hem dünyevi hem de uhrevi bir otorite konumuna yerleştirilmiştir. Bu bağlamda gazetenin baştan sona Sultan II. Mahmud'un propaganda aracı olarak kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Takvîm-i Vekâyi'de Sultan II. Mahmud'un soyut imaj unsurlarının özellikle iki ana kimliği üzerinden inşa edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki padişahlık görevidir ki bu yönü "cihan padişahlığı" söylemi etrafından şekillendirilmektedir. Padişah için haberlerin genelinde'hükümdarların hükümdarı, hükümdarların en büyüğü' anlamına gelen "Şehinşah" sıfatı çok sık tekrar edilmektedir. Sultan Mahmud'un diğer kimliği ise halifelik görevidir. Bu görev "Allah'ın emanetidir" ve Sultan "Allah'ın yeryüzündeki halifesi/gölgesi"dir. Bu görevinden dolayı bütün âlemin düzeninden sorumludur. O "kutb-u zaman" yani; bütün Müslümanların kendisine bağlandığı, insanları doğru yola sevk etmek için seçilmiş kişi ve yaşadığı zamanın en büyük Zât'ıdır (Takvîm-i Vekâyi, 4 Mayıs 1832, Sayı 24).

Sultan Mahmud'a her iki görevinden dolayı da itaat etmenin zorunlu olduğu her fırsatta yinelenirken, bu iki kimlik, olayların niteliğine göre gerektiği zaman aynı anda kullanılmakta, kimi zaman da bir birine karıştırılmamaktadır. Padişah'ın olağanüstü manevi bir şahsiyet olarak sunulması, her şeyin onda başlatılıp onda bitirilmesi ve tebaasına boyun eğdirme kaygısı, ilk olarak gazetenin çıkış amacını açıklayan Mukaddime'de kendisini ortaya koymuştur (Mukaddime-i Takvim-i Vekayi):

"Devlet-i Aliyyenin huzur-u kalbini ve safvet-i hatırını giderecek şey olmağla âmme-i ibad-ı biladı iş bu vehm(kuruntu)ve vesvese ve suizan dağdağasından kurtarıb bu yüzden asayiş-i umumlarının husulü ber güzide-i Salatîn-i Ali Osman ve şehinşah-ı devran şevketlu kerametlu Sultan Mahmud ü'l-hısal merahim-nişan Efendimiz Hazretlerinin şefkaten ale'l halk matlub-i samimi-i şâhâne ve maksud-u asli-i mülk-dâraneleri olarak halk malayani seyyiesinde bulunmamak manasına bir suret-i haseneye konulmak lazım gelmişidi".

Bu bakış açısı metnin ilerleyen bölümlerinde daha belirgin bir hal almakta, Padişah hem Müslüman âleminin hem gayri Müslim topluluklarının hamisi ve banisi olarak yansıtılmaktadır. Ayrıca Sultan, din ayrımı gözetmeksizin"tebaasına" karşı "Adaletli", "eşitlikçi" ve "şefkatli" bir çerçeve içerisinde betimlenmektedir:

" Sultanul müslimin dâme mülkühü ila yevmiddin Efendimiz Hazretlerinin şefkat ve inayet-küster(sonsuza yayılmış) ve himmet ve raiyyetperverliği (halkını seven) kaffei ehli İslam ve âmme-i tebaa ve reayası (Müslüman olan ve olmayan bütün fertler) haklarında bilvücuh(her cihetle) mebz-ül ve aşikâr ve kezalik dost-u muahid olan bilcümle düvele hüsn-ü safvet-i ğâhâneleri derkar olduğundan..."

Osmanlı Sultanı'nın böylesine eşsiz bir konuma oturtulması, övgüde hiçbir sınır tanınmaması anlayışı, gazetenin ilk nüshasından itibaren başlatılmış ve sonraki sayılarda

daha yoğun bir şekilde devam ettirilmiştir. Çünkü gazeteyi çıkaran kadronun zihninde, imparatorluğu içinde bulunduğu kaotik ortamdan ancak Sultan II. Mahmud'un kurtarabileceğine dair güçlü bir inanç vardır. Bu inancı toplumun diğer kesimlerine de kabul ettirme isteği, her nüshada kendini hissettirmektedir. Bu çaba, onun "seçilmiş kişi" olduğu ve "manevi kerametleri bulunduğu" yönünde bir algı oluşturma amacını da beraberinde getirmiştir. Bu durum gazetenin hemen her sayısında açık biçimde kendini göstermektedir (Takvîm-i Vekâyi, 3 Mart 1832, Sayı 16):

"... saltanat-ı Osmaniye üzerine itâle-i dest-i taarruz (başkaları eliyle saldırı) ve ihanet edecek olur isen sen mevlanı ve vekil ve halifesini inkâr etmiş olursun ve ol takdirce başına muhakkak musib ve müessirü'l-hüküm olan esbab-ı muaheze (sorgulama ve hesaba çekilmenin en büyüğü) ve intikamlarını davet edeceksin".

Benzer bir bakış açısı, gazetenin diğer sayılarda da göze çarpmaktadır. Hatta bazı durumlarda tamamen farklı içeriklerdeki haberlerde bile konu bir şekilde, "Zat-ı Şahane"ye getirilmekte ve onun "halifeliği" veya "cihan padişahlığı"na göndermede bulunulmaktadır. Örneğin Osmanlı'ya karşı ayaklanan Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanı üzerinden Halife'ye isyan etmenin dünyevi ve uhrevi açıdan ne kadar tehlikeli olduğu anlatılmış ve bu olay üzerinden Sulan II. Mahmud, "cümle ahali ve İslam alemi ile Müslüman alimler tarafından kabul edilen: şevketlu, mehabetlu, alemin velinimeti olan yeryüzünün halifesi" olarak tavsif edilmiştir (Takvîm-i Vekâyi, 22 Nisan 1832, Sayı 23). Benzer söylemler yalnızca haberlerle değil, kimi zaman Selanik'te yaşayan bir kişinin "manevi rüyası" kimi zaman da kaside ve beyitler üzerinden tekrarlanmıştır. Bazı haberlerde, onun keramet sahibi olduğundan hiç kimsenin şüphe etmediği dile getirilmiş (Takvîm-i Vekâyi, 4 Mayıs 1832 Sayı 24; 13 Haziran 1832, Sayı 29), farklı sayılarda ise Halife ve Sultan Mahmud için yeni yüceltici kalıplar geliştirilip, övgünün dozu en üst seviyeye çıkarılmıştır (Takvîm-i Vekâyi, 12 Temmuz 1832, Sayı 32; 26 Ekim 1832, Sayı 43). Bu söylem, dini temelde meşruiyet üretmekle kalmamış; aynı zamanda reformlara karşı çıkan kesimlerin muhalefetini günahkâr bir tutum olarak çerçevelemiştir. Örneğin gazetede yer alan bazı metinlerde, "Padişah'a karşı gelmek Allah'a karşı gelmektir" vurgusu, açık bir teolojik-politik meşrulaştırma işlevi taşımaktadır.

Gazete, Sultan Mahmud'un İslam âlemi için "yeryüzü halifesi" olmasının yanı sıra diğer etnik kimlik veya dinlere mensup insanlar için ise "cihan padişahı" olduğu tezini belirli aralıklarla hatırlatma gereği duymaktadır. Üstelik bu kadar büyük güce sahipken, yine de "sınırsız şefkat ve merhamet sahibi olduğu" kaydını düşerek. Bu düşünceyi özellikle ön plana çıkarmak amacıyla yayımlanan bir haberde, Balta Limanı'nda bir kaymakamı ziyaretle şereflendiren "şefkatli, merhametli, kerametli Cihan Padişahı"nın sokakta geçtiği esnada duvara yaslanmış bir vaziyette ve son derece üzgün bir şekilde yüzünden yaralanmış bir gayrimüslim vatandaş gördüğü, derhal kendisiyle yakından ilgilendiği, bütün ihtiyaçlarının karşılanması ve askeri hastanede tedavi ettirilmesi için maiyetine emir verdiği bildirilmektedir. Haberde, yaralı kişinin o anki durumunun "içler acısı" bir biçimde tasvir edilmesi, Padişah'ın kendisiyle çok yakından alakadar olmasının fazla sayıda hatırlatılması; okuyucular üzerinde oluşturulmak istenen "merhamet" algısını

güçlendirmeye yöneliktir. Ayrıca "mücrim durumunda bulunan" bu kişinin gayrimüslim olmasına karşın kendisine büyük ihsanda bulunulması Sultan Mahmud'un hem "Cihan Padişah"ı olduğunun, hem tebaası arasında "ayırım" yapmadığının hem de "şefkat ve merhamet timsali "adaletli" bir hükümdar olduğunun" göstergesidir (Takvîm-i Vekâyi, 16 Nisan 1832, Sayı 22). Bu haberin bir başka önemli yanı da, Padişah'ın doğrudan halka temas ettiğini vurgulamış olmasıdır.

Görüleceği gibi gazete haberlerinde sıkça, Padişah'ın adaletli ve merhametli hükümdar kimliğine vurgu yapmaktadır. Müslim ve gayrimüslim tebaa arasında ayrım gözetmeyen, yaralı bir gayrimüslimi bizzat hastaneye gönderen Sultan portresi; "eşitlikçi hükümdar" imajını bilinçli biçimde pekiştirmiştir. Bu haberlerde kullanılan duygusal dil ("yaralı kişinin içler acısı hali", "şefkatli cihan padişahı") okuyucuya doğrudan bir empati çağrısı yapmaktadır.

Sultan Mahmud'un farklı dini inançlara sahip halklar arasında hemen hiç ayırım yapmadığını kanıtlamak için Avrupa'daki bazı gazetelerde çıkan yazılar aynen tercüme edilerek okuyuculara aktarılmıştır. Yabancı bir gazeteci tarafından kaleme alınan bir makalede; hangi dini inanca mensup olursa olsun Osmanlı'da yaşayan tüm halkların, Sultan Mahmud tarafından eşit muameleye tabi tutulduğu belirtilmektedir. Gazetenin incelenen diğer nüshalarında yer alan içeriklerde de "Sultan'ın tebaasına karşı eşitlikçi bir ihsan içerisinde olduğu" vurgusu özellikle göze çarpmaktadır (Takvîm-i Vekâyi, 15 Ocak 1832, Sayı 11). Bu bağlamda Ayvalık'ta el konulan araziler, Müslüman olmayan sahiplerine (Padişah emri ile) iade edilmiştir (Takvîm-i Vekâyi, 27 Kasım 1831, sayı 4). Bu durum, dönemin koşullarına bağlı olarak azınlıkların kışkırtılmasını önlemeye yönelik bir politikanın ürünü olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Takvimi Vekayi'nin, farklı içeriklerde, Padişah için "kuvvetli", sığınılacak en emin yer", "azamet ve şefkatin dayanağı" anlamına gelen sıfatları devamlı olarak dile getirdiği, övgü dolu unvanları peş peşe sıralamak suretiyle; onu olağanüstü güçlü bir kişilik aynı zamanda da "tebaasına karşı" son derece "adaletli" ve "şefkatli" bir yapı içerisinde betimlemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Gazetede incelenen yazıların tamamına yakını "şevketlü (azamet ve heybet sahibi), mehabetlü (büyük, ihtişam, ulu yüce), kudretlü (güç, kuvvet) kerametlü (olağanüstü hal ve hareket gösteren) Padişah Efendimiz Hazretleri" şeklinde bir girizgâhla başlatılmıştır. Bazı haberlerde ise bu sıfatların yerine veya yanına yenileri eklenmektedir. Örneğin gazetenin daha ilk nüshasında Sultan Mahmud'un, Akdeniz Boğazı ile Edirne'ye gerçekleştirdiği ziyarete geniş yer ver verilmekle yetinilmemiş, diğer bazı iç ve dış gelişmeleri duyuran yazılarda da Padişah'a atıfta bulunulmuştur. Haberlerde genel olarak oluşturulmak istenen kanaat şudur: İç ve dünyada meydana gelen olumlu gelişme ve işlerin hepsi Padişah'ın "buyruğu" ve " iradesiyle" gerçekleşmekte, olumsuz olaylar ve yaşanan aksaklıklar ona karşı kasıtlı olarak çıkarılmakta; ancak bu problemlerin ortadan kaldırılması yine onun "liderlik etmesi" sayesinde mümkün olabilmektedir:

" ... Husus-ı ati şevketlu, kudretlu, mehabetlu Padişahı İslam penah(sığınak, sığınılacak yer) EfendimizHazretlerinin...gerek ehli İslam ve gerekse ehli zimmet reayasının (padişahın

idaresi altında bulunan Hristiyan halk) ahvalini ve kıla-ı hakaniyesinin istihkamat ve keyfiyatını kemal-i şefkat ve himmet-i Aliyyelerinden ra'yülayn müşahedeye mukaddeme-i hayr (hayrın başlangıcı) olmak üzere misli mesbuk (geçmiş) olmayan..." (Takvîm-i Vekâyi, 1 Kasım 1831, Sayı 1).

"... Padişahımız ve veliyy-i nimetimiz veliyy-i nimet-i Âlem (bütün aleme nimet veren) Şevketlü, kerametlü Efendimiz Hazretleri işte Asâkir-i muntazaması (ordu askeri) hakkında derkar olan mehasin-i tevecühat-ı (güzel vasıfları ve huyları kendinde toplamış) bende-nüvazına (kölesine iltifat eden, adamını taltif eden) ve askeri perverane-i şahânelerini bu vecihle dahi ibraz ve izhar (açığa vurma) buyurmuşlardı." (Takvîm-i Vekâyi, 23 Mart 1832, Sayı 20).

"... Menbe-i zülali-i lutuf-u seha (cömert) * ve mizab-ı selasil-i cûd vel ata olan (cömertliği atadan, önceden oluk oluk akan) veliyy-inimetimiz Padişah-ı melek-haslet (huy)* ve şehinşah-ı felek-rütbet (padişahların padişahı rütbesi gök katından verilen)* Efendimiz Hazretlerinin..." (Takvîm-i Vekâyi, 14 Eylül 1832, Sayı 39).

Sultan Mahmud bir yandan manevi olarak seçilmiş halife, bir yandan reformcu bir cihan imparatoru olarak sunulurken, diğer yandan bazı kesimlerin tepkisini çeken ıslahatçı ve yenilikçi uygulamalarına meşruiyet kazandırma çabası da gazetenin öncelikli amaçları arasındadır. Örneğin, Mekke Emirliği'ne yapılan bir atamayı ilişkin haberde "keramet sahibi olan" bir sima olarak tasvir edilen Padişah, yenilikleri tüm saltanat unsurlarına yayan 'zamanın müceddidi' (peygamberin varisi) olarak lanse edilmiştir (Takvîm-i Vekâyi, 28 Mayıs 1832, Sayı 27). Burada hem yenilik hem de dini konuların aynı metinde ele alınması, dindar kesimler nezdinde girişilmekte olan bir meşruiyet arayışının varlığına işaret etmektedir. Gazetenin 4. nüshasında ise Padişah'a itaat etmenin lüzumu hakkında uzunca bir yazı kaleme alınmış, dünya ve ahiret saadeti için Halife'ye tabi olmanın vacib olduğu ileri sürülmüştür. Yenilikçi ve ıslahatçı yönü ön plana çıkarılan bu Padişah ki, Devlet-i Aliye'ye pek çok zararlar veren kurumları ortadan kaldıran, birçok sorunu çözüme kavuşturan, devlet idaresine yeniden nizam getiren "Padişah'ı Mahmud-il Hisal"dir:

"bizzat ihyayı din(dini yaşatma) ve devlete nasb-ı nefs ihtimam ve her halde istihsal-i esbab-ı refah ve asayişienam (bütün yaratılmışlar için refah ve asayişin sebebi olma) buyurmak daima fikr-i sâib(her zaman doğru fikirli, doğru düşünen) olan Pâdişâhımız Pâdişâh-ı Mahmud i'l-hisal ve şehinşah-i memduhu'l-fial azze (aziz, şanı büyük ve methedilen) nasruhu (yardımı bol) ve medde ila yevmittenadi asruhû Efendimiz Hazretlerine itaat ve inkiyad nice farz olmaz (nasıl farz olmaz?) (Benzer, 2013, s. 74).

Sultan Mahmud'un sosyal yaşantıya dair getirdiği Batılılaşma kapsamındaki uygulamaların en görünür olanı, hiç şüphe yok ki kılık kıyafet alanında yaptığı devrimlerdir. Kendi giyim tarzının yanı sıra ordunun üniformalarında radikal değişiklikler gerçekleştiren II. Mahmud, zaman içerisinde bu yaşam tarzını öncelikli olarak diğer devlet memurlarına, sonra halka sirayet ettirmek istemiştir. Dahası yenilikleri halka benimsetme araçlarından biri olarak, yeni kıyafetleriyle çizdirdiği portresini (Tasvir-i Hümayun) bir tablo olarak tüm devlet kurumlarına astırmış, böylece resmi kıyafet devrimi ile birlikte

sahip olduğu yeni imajını bu şekilde herkese ilan etmiştir. Çünkü onun yenilikçiliğini yansıtan en önemli araç, yeni görüntüsü olmuştur. Kurumsal olduğu gibi dış görünümde Osmanlı'nın yeni yüzünü temsil eden bu imge, İmparatorluğun da yenilenen kimliğini sembolize etmiştir. Sultan Mahmud, halkın tepkilerine karşın; atama, terfi ve kabul törenlerinde portresini yabancı diplomatlara ve üst düzey bürokratlara kendi eliyle takdim etmeyi bir gelenek haline getirmiştir. Dönemin yeniliklerinin yayılmasında ve tepkilerin kırılmasında Takvim-i Vekâyi'nin kamuoyu oluşturma işlevinden özel olarak yararlanmıştır (Öner, 2007. S. 150-152; Takvim-i Vekayi, 13 Ağustos 1832, Sayı 35). Sadrazam, ordu komutanı ve kaymakam gibi devlet görevlilerine hediye amaçlı Padişah tablosunun "ihsan edilmesi", Takvîm-i Vekâyi'de sözü edilen amaçları gerçekleştirmek için pek çok kez haberleştirilmiştir. Özellikle Mekke Emirliği'ne atanan Şerif Abdulmuttalib ile ŞeyhülislamYasincizade Abdülvehhab Efendi'ye padişah resmi "ihsan edilmesinin" gazetenin en üst tarafından duyurulması, diğer yenilikler gibi bu uygulamayı da dindar kesimlerin gözünde normalleştirme çabalarının bir parçasıdır (Takvim-i Vekayi, 28 Mayıs 1832, Sayı 27; 13 Haziran 1832, Sayı 29; 23 Temmuz 1832, Sayı 33).

Padişah'ın emri ile medrese ve cerrahhane gibi kurumların yapımına başlandığını, Osmanlı'nın bu alanda geri kalmaması için her türlü girişimin başlatıldığını; farklı haberler vesilesiyle aktarma gereği duyan gazete, bazı temel hizmetlerdeki yenilikleri aktarırken, sağlık hizmetlerindeki gelişmeleri özellikle ön plana çıkarmıştır. 11. Sayıdaki bir haberde, Padişah'ın sağlık konularına ne kadar ehemmiyet verdiği ve bu alanda atılım yaptığı uzun uzun anlatılmaktadır.

Örnek haberlerde görüleceği gibi, Batıyı örnek alması ve Batı tarzı uygulamaları nedeniyle muhafazakâr kesimlerin tepkisini çektiği için "Gâvur Padişah[1]" lakabı takılan Sultan Mahmud'un, bu eleştirilere karşı Takvîm-i Vekâyi'yi etkin bir araç olarak kullandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Padişah ile ilgili olarak "dindar" ve "dini vecibelerine karşı çok hassas ve saygılı" bir kişilik imajı pek çok haberde özellikle yansıtılmak istenmiştir. Ayrıca dine karşı olan bu saygılı yaklaşımı pekiştirmek için, her fırsatta yapılan reformların dini kurallara aykırı olmadığı yinelenmiş; böylelikle dinin elden gittiğini düşünen kesimlere yönelik bir güvence sunulmak istenmiştir. Padişah'ın yurtiçi gezilerinde Cuma namazını "beraberindeki heyetle eda etmesi", heyetleri kabulünde, teftişlerde ve diğer törenlerde "âlim ve ulemayla birlikte hamd ve dua etmesi" coşkulu bir anlatımla nakledilmektedir. Bu yazıların tamamı dindar kesimlere yönelik 'yatıştırıcı' mesajlar içermektedir. Farklı sayılarda yayımlanan fakat içerik bakımından benzerlik gösteren haberlere göre, cami, türbe, çeşme, hayratlar ve suyollarının bakım ve onarım işleriyle Padişah bizzat

[1]Portresini resmi dairelere astıran Sultan Mahmud, hem Avrupa tarzı giyim kuşamı, hem dayatmacı reformları ve Batılılaşma çabalarında izlediği yöntem nedeniyle halk arasında "Gâvur Padişah" olarak anılmıştır. Sultan Mahmud, bu hareketiyle, sadece Müslümanların padişahı olmadığını, sırtındaki mavi pelerini, siyah çizmeleri, başındaki sorguçlu ve püsküllü fesi ile Hıristiyanların da dostu ve hükümdarı olduğunu göstermek amacını taşımıştır (Ruveyda Nida Yıldırı, II. Mahmut Dönemi Islahat Hareketleri, Fırat Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006 Elazığ).

ilgilenmekte; fakir ve fukaraya kendi eliyle sadaka dağıtmaktadır (Takvim-i Vekayi, 1 Kasım 1831, Sayı 1; Takvim-i Vekayi, 3 Mart 1832, Sayı 16):

"Gelibolu'da ne mikdar mescid ve çeşme ve mekteb varise onların ve hayli zamandan beri yolları bozulmuş suyollarının tamirine irade olunup (emir verme) mübarek makamları alelhusus (özellikle) ...olan Gazi Süleyman Paşa türbesi ziyared olunup türbedarlarına ve fukaraya sadakalar virildi."

Benzer bir haber gazetenin ikinci sayısında yer almaktadır. Haberde, İstanbul bulunan pek çok cami ve hayrat eserinin, Sultan'ın örnek bir davranışı sonucu onarıldığı bildirilmektedir. 18 Aralık 1831 tarihli nüshada ise tüm Müslümanların Halifesi ve cihan Padişah'ı olarak Mekke ve Medine'de kutsal mekânların yeniden imarı için "irade buyurduğu" ifade edilirken; aynı sayıdaki bir başka yazıda ise Padişah'ın "adaletli kişiliği gereği" Rum ve Ermeni kiliselerinin yapımına onay verdiği dile getirilmektedir. Dini mekânların bakım ve onarımına dair haberlere, sonraki sayılarda da sıklıkla rastlanmaktadır. Padişah'ın tebdili kıyafetle halkın içerisine çıktığı, onların haliyle "hemhal" olduğu ve fakir fukaraya sadaka dağıtmak suretiyle "ne kadar cömert bir kişiliğe sahip olduğu" izlenimi yazılarda ön plana çıkarılan diğer unsurları oluşturmaktadır (Takvîm-i Vekâyi, 22 Ocak 1832, Sayı 12; 20 Mart 1832, Sayı 15; 1 Ekim 1832, Sayı 41). Bu haberlerde hassas bir denge gözetildiği varsayılabilir. Bir yandan Padişah'ı dinden uzaklaştığı gerekçesiyle eleştiren kesimlere yönelik, "dindar padişah" vurgusu çok sık yapılırken, diğer yandan gayri Müslümlere karşı da "eşitlikçi padişah" profili gösterilerek her iki kesime de olumlu mesajlar verilmektedir. Ayrıca Padişah'ın ayrım gözetmeksizin halkla doğrudan ilişki kurma, onların durumunu yerinde görme ve sorunlarını çözme isteği açık biçimde yansıtılmaktadır.

Bu haberlerden de anlaşılacağı üzere, II. Mahmud'un yenilikçi kimliği, Takvîm-i Vekâyi tarafından güçlü bir biçimde vurgulanmıştır. Gazetede sıkça geçen "Padişah-ı Mahmudü'l-hısal" (erdemli Mahmud) ifadesi, yeniliklerin kaynağını doğrudan Padişah'ın şahsiyetinde temellendirmektedir. Özellikle kılık-kıyafet reformu, ordu düzenlemesi ve matbaa faaliyetleri gibi Batılı uygulamalar, "zamanın müceddidi" (yenileyicisi) kavramıyla dini bir zeminde meşrulaştırılmıştır. Ayrıca gazete, Padişah'ın halkla doğrudan temas kurduğu sahneleri —örneğin fakirlere sadaka dağıtması, cami ve çeşme onarımlarına bizzat öncülük etmesi— özel bir vurgu ile haberleştirmiştir. Bu durum, yeniliklerin "soğuk bir modernleşme hamlesi" olarak değil, halkın refahı için yapılan "merhametli icraatlar" olarak algılanmasına yöneliktir.

Gazetenin özellikle askeri reformlarla ilgili sayılarında "itaat" teması merkezi bir yer tutmaktadır. Yeni orduya ilişkin haberlerde askerlerin Padişah'a olan bağlılığı, dua ve minnet ifadeleriyle desteklenmiştir. Bu dil, hem ordunun isyan potansiyelini denetim altına almayı hem de Padişah'ın mutlak otoritesini sembolik olarak pekiştirmeyi amaçlamıştır.

Gazete, ordunun sahibi olarak Sultan II. Mahmud'un atama ve terfilerle bizzat ilgilendiğini, kara ordusu ve deniz donanmasını güçlendirmek için düzenlemeler yaptığını, komutan ve askerlerin ihtiyaçlarını yakından takip ettiğini; başarılı askerlere devlet nişanı,

altın ve mücevherler vererek ödüllendirdiğini aktarmaktadır. Dahası, askerlerin kıyafetlerinden sağlık durumlarına kadar tüm yaşamsal süreçleriyle ilgilendiği vurgusu özellikle dikkat çekicidir. Gazeteye göre, Sultan Mahmud Han, her işte olduğu gibi askeri alanda da üstün yeteneklere sahiptir ve bu yeteneğini farklı zaman dilimlerinde gerçekleştirilen ok atma merasimlerinde sergilemektedir. O "yaşadığı zamanın kahramanı"dır. Halkına karşı böyle merhamet sahibi bir padişah daha önce hiç görülmemiştir (Takvîm-i Vekâyi, 4 Aralık 1831, Sayı 5; 11 Aralık 1831, Sayı 6; 18 Aralık 1831 sayı 7; 3 Mart 1832, Sayı 16; 28 Mayıs 1832, Sayı 27; 4 Haziran 1832, Sayı 28; 29 Haziran 1832, Sayı 31; 13 Ağustos 1832, Sayı 35; 29 Ağustos 1832, Sayı 37; 25 Ağustos, 1832, Sayı 40; 5 Ekim 1832, sayı 42). Osmanlı Ordusunu, baştan sona yeniden dizayn etmiş, modern araç ve gereçlerle ordunun savunma ve taarruz gücünü yükseltmiş, bu alanda gerekli olan her türlü bilgiye sahip olması nedeniyle yenilikleri derhal alıp uygulamasını bilmiş(üstün) bir kişiliktir (Takvîm-i Vekâyi, 4 Mayıs 1832, Sayı 24; 23 Temmuz 1832, Sayı 33). Ayrıca gerekli görülen sancaklarda modern askeri birliklerin kurulmasını da yine o emretmiştir (Takvîm-i Vekâyi, 18 Mayıs 1832, Sayı 26). Birliklerin durumunu da bizzat kendisi düzenli aralıklarla gerçekleştirdiği teftişler sayesinde yerinde tespit etmektedir (Takvîm-i Vekâyi, 7 Kasım 1832, Sayı 44).

Bu tarz haberlerde dikkat çeken bir başka unsur ise; komutan ve askerlere hitaben çok sayıda 'sadakat mesajının' verilmesidir (Takvîm-i Vekâyi, 4 Haziran 1832, Sayı 28). Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılması nedeniyle oluşturulan yeni ordunun isyan edebileceği endişesine karşılık olarak kaleme alındığı düşünülen yazılarda, askerlerin Padişah'a bağlılığının kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir:

"Hak bu ki asker ve sunuf-ı sâire (diğer sınıflar) velhasıl saltanat-ı seniyeleri gölgesine sığıp raht eden bilcümle bendegân (kullar) ve tebaa-i Devlet-i Aliyye (Devleti Aliye'ye tabi olanlar, halk) böyle bir Pâdişâh-ı bî-hemtanın(eşi benzeri olmayan) asrında bulunmak ne derece büyük nimet olduğunu bilip ona göre muvafık-ı rıza-yı (rızasına uygun) âli olur harekat ve hıdemat (hizmet) ile teşekkür ve dua ve sena levazımını yerine getirmeye gece ve gündüz sa'y ve dikkat etmek zimmet-i ubudiyete farz olduğu müstağni-i ihtar ve beyandır." (Takvîm-i Vekâyi, 8 Ocak 1832, Sayı 10).

Devlet düzenine ve Padişah'a bağlılık ölçüsünde üst düzey bürokratların ödüllendirildiği her fırsatta hatırlatılırken, sadece askerlerin değil, asker ailelerinin de Sultan'a sadakatle bağlı kalmasına büyük önem verildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlılık, kimi zaman "rüya" gibi manevi motifler üzerinden dahi inşa edilmiştir. "İbretlik" başlığıyla yayımlanan bir yazıda, kalbinden Sultan Mahmud Han'a karşı gelen bir annenin rüyasına beyaz sakallı bir pir-i fânînin girdiği ve onu sert biçimde azarlayarak ateşe atılmasını emrettiği anlatılır (Takvîm-i Vekâyi, 26 Ekim 1832, Sayı 43):

"...sen Padişahı İslam penahın mahza (yalnız) ila-i din-i mübin ve icray-ı ahkâm-ı şer-i güzin niyet-i halisesiyle (en güzel halis niyetle) tertib ve teçhizine muvaffak olduğu Asâkir-i nusret-karine (Allahın yardımının emareleri) itiraz cüret ile müstahak-ı ukubet (azap, ceza) oldun. Atın şunu deyu menzilinde vaki fırınına ilkaya emr eder."

Askeri kurumlarda yapılan ıslahatların yanı sıra, askeri teçhizatlarını yenilenmesi konusunda da Padişah'ın yayınladığı fermanlar gazetede sıklıkla haber konusu olmuştur. Ordunun kılık-kıyafetlerinin yenilenerek çağın gereklerine uygun hale getirilmesi, hasta askerlerin tedavileriyle yakından ilgilenilmesi, sadık hizmet eden personelin emekliye ayrılarak maaşa bağlanması tarzındaki haberlerin yanı sıra askeri donanım ve teçhizatların modernleşmesine dair gelişmelere sonraki sayılarda da çok sık biçimde rastlanmaktadır (Takvîm-i Vekâyi, 16 Şubat 1832, Sayı 14). Bu haberler Padişah'ın askeri alanda sergilediği ıslahatçı yönünün özellikle gösterilmek istendiğine kanıt sayılır. Ancak askeri konulardaki haberlerin sayıca fazla olmasının bir başka nedeni de Osmanlı ordusunun zayıfladığı, dağıldığı şeklindeki kanaati ortadan kaldırmak, ordunun Sultan Mahmud Hanın "dehası sayesinde" yeniden yapılandırıldığını dost düşman herkese göstermektir. Gazeteye göre, orduyu yeniden ayağa kaldıran Sultan'ın bu özelliğini gören ve bilen askerler, ona hitaben hep bir ağızdan şöyle demektedirler (Takvîm-i Vekâyi, 5 Ekim 1832, Sayı 42):

"Bizler veli-i nimet-i bî-minnetimiz (iyiliği başa kalmayan veli nimetimiz) ve veliyy-i nimet-i âlem (bütün âlemin velinimeti, besleyeni) şevketlu, kerametlu Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin nan (ekmek) ve nimet ve feveran-ı bi-imtinanıyla perverde (terbiye görmüş, yetiştirilmiş) olmuş kullarıyız."

Takvîm-i Vekâyi'nin içeriklerine bakıldığında, askeri kurumların diğer tüm kurumlardan daha ön planda tutulduğunu söylemek mümkündür. Koloğlu'na göre, bu gazetenin düzenli bir okuyucusu olunduğunda, yenileşme hareketlerinin dahi büyük ölçüde ordu üzerinde yoğunlaştırıldığı hemen fark edilir. II. Mahmud'un dönemine bakanlar genellikle onun insan hakları ve idari reformları üzerinde daha çok dururlar. Oysa gazete haberleri üzerinden, o dönemin bir taşra okuyucusu gibi olaylara bakıldığında edinilen en önemli izlenim, tüm devlet yapısında bir "askerileşme" eğiliminin belirginleştiğidir (Koloğlu,1981s. 104).

Gazetenin farklı nüshalarında, Padişah'ın isyan eden ancak af dileyen vali, paşa, asker gibi bazı kişi ve azınlık gruplarını "affedici" özelliği nedeniyle cezalandırmayarak bağışladığına; buna karşılık, sadık devlet görevlilerini çeşitli biçimlerde ödüllendirdiğine ilişkin pek çok haber yer almaktadır. Bu haberlerin birinde Sultan Mahmud "... hakkal-insaf padişahı", başka bir haberde ise "merhamet padişahı" olarak nitelendirilmiştir (Takvîm-i Vekâyi, 8 Ocak 1832, sayı 10; 20 Mart 1832, Sayı 15; 8 Nisan 1832, Sayı 21; 29 Ağustos 1832, Sayı 37). Buna karşın, yapılan uyarılara rağmen itaatsizliğe devam edenlerin yalnızca Padişah'a değil, aynı zamanda İslami düzene karşı geldikleri ve dinden çıkmış sayılabilecekleri ileri sürülmüştür (Takvîm-i Vekâyi 22 Ocak 1832, Sayı 13).

Gazete'de Sultan Mahmud ile ilgili olumlu söylem sonraki sayılarda "Kanunların yenileyicisi", "bilim ve fen alanında bilge" gibi yeni sıfatlarla sürdürülmüş, bu sayede devlet kurumlarının her geçen gün daha da güçlendiği vurgulanmıştır (Takvîm-i Vekâyi, 12 Temmuz 1832, Sayı 32). Devlet idaresine ilişkin ziyaret, terfi, atama, görevden azil gibi gelişmeleri aktaran haberlerin neredeyse tamamında konu bir şekilde Sultan'a getirilmiş ve övgü geleneği devam ettirilmiştir. Örneğin, Babıâli'de eğitime yönelik bir atama

haberine göre Sultan Mahmud, bilgi ve erdem yönünden eksiksizdir; Arap Dili ve Edebiyatı ilimlerinin yanı sıra birçok başka alanda da derin bilgi sahibidir. Padişah'ı yüceltmek için bazen haberlerin sınırları yetersiz kalmakta, bu nedenle onun için halk arasında söylenen şiirler, beyitler ve kasideler olduğu gibi yayımlanarak onu yüceltme geleneği daha ileri bir boyuta taşınmaktadır (Takvîm-i Vekâyi, 1 Ocak 1832, Sayı 9; 8 Nisan 1832, Sayı 21).

17. nüshadan itibaren Padişah'a yönelik haberlerin sayısında dönemsel olarak azalma görülse de, içeriklerde yer alan övgünün dozu daha da artmıştır. Bu sayılardan itibaren gazetenin dili bir nebze sadeleşmiş, bazı atama, terfi ve tayin haberlerinin Padişah'a mal edilmesi anlayışı kısmen terk edilmiştir. Padişah dışındaki hanedan üyelerine ise bir-iki istisna dışında hemen hiç yer verilmemiştir. Bu dönemde gazete, Padişah'ın sivil yaşamı ve insani ilişkilerine dair gelişmelere odaklanmıştır. Bu tür haberler aracılığıyla, Sultan Mahmud'un sivil ve askeri devlet idarecilerini bizzat yerlerinde veya evlerinde ziyaret ederek "ne kadar alçakgönüllü bir hükümdar" olduğu izlenimi aktarılmak istenmiştir. Gazeteyi çıkaran kadro, "ziyaretle şereflenenlerin" ne kadar büyük bir lütüfa mazhar olduklarını, "Hümâyun-ı mülûkâne'ye yüzler sürerek Hazret-i Padişah'ın iltifatına şükranla karşılık verdiklerini" kamuoyuna aktarma gereği duymuştur (Takvîm-i Vekâyi, 2 Ağustos 1832, Sayı 34). Emri altındaki bir kaymakamı ziyaretine ilişkin bir haberde, II. Mahmud için hem "güneşimiz" hem de "ayımız" nitelemesi yapılmıştır (Takvîm-i Vekâyi, 8 Nisan 1832, Sayı 21). Ayrıca, Padişah'ın gittiği yerlere "bereket" getiren, el attığı işlere "uğur" kazandıran bir şahsiyet olduğu ileri sürülmüş (Takvîm-i Vekâyi, 4 Mayıs 1832, Sayı 24; 18 Mayıs 1832, Sayı 26), Padişah'ın bir kaymakamın hatırını sorması bile, o kişi için büyük bir lütuf olarak yansıtılmıştır (Takvîm-i Vekâyi, 29 Ağustos 1832, Sayı 37). O kendisine sadakatle bağlı olanlara büyük ihsanlarda bulunan bir hükümdardır (Takvîm-i Vekâyi, 14 Ağustos 1832, Sayı 39).

Gazetedeki haberlerin sıralanışına da özen gösterildiği söylenebilir. Birkaç istisna dışında, logonun hemen altındaki alanlar genellikle Padişah'a ayrılmıştır. Bunu dini konulardaki haberler takip etmiştir. Görünen o ki gazeteyi çıkaranlar, olayları tek bir gerçek üzerinden açıklamayı hedeflemiştir. Bu değişmez gerçek ise Padişah'ın şahsiyetiyle özdeşleşen "devlet" kavramıdır. Bu anlayış, farklı düşüncelerin tartışılmasını değil, Padişah'ın temsil ettiği mutlak gerçeğin gönülden savunulmasını zorunlu kılmıştır. Gazetenin yayımladığı tüm içerikler, bu yaklaşımı savunmak amacıyla özellikle seçilmiştir. Nitekim Takvîm-i Vekâyi'nin sayfalarının Padişah'ın bir "aynası" işlevi gördüğü zaten açıkça ifade edilmiştir (Koloğlu, 1981, s. 9):

" Şevket-penâh velinimetimiz efendimiz hazretlerinin şemiyei adl (hakkaniyet) ve dad(adalet) şahane ve seciye-i Behiye-i rahm ve şefkat mülukanelerinin mirad ve ayines-i müşahabesinde olan sahaif mezkurede...".

Görüldüğü üzere Takvîm-i Vekâyi, Sultan II. Mahmud'u dünyanın merkezinde konumlandırarak; her şeyi onda başlatan, her şeyi onda bitiren ve tüm olayları onun etrafında döndüren bir sistemin sözcülüğünü üstlenmiştir. İlk sayısından itibaren her gelişmeyi fırsat bilerek propagandasını yaptığı Padişah'ı çok üst bir mertebede

konumlandırmış; halkın gözünde de bu konuma taşımak istemiştir. Bu nedenle Padişah'ın imajı, bir veya birkaç unsur üzerinden değil, iyi ve güzel olduğu düşünülen bütün kavramlar üzerinden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşım, kaçınılmaz olarak her şeyden anlayan, her şeyi bilen ve üstün niteliklere sahip bir yönetici imajının toplumda yerleştirilmek istendiği sonucunu doğurmaktadır.

Sonuç

Takvîm-i Vekâyi gazetesi pek çok açıdan Türk Basın Tarihi'nde özel konuma sahip bir yayın organıdır. Osmanlı'da Devlet eliyle çıkarılan ilk Türkçe gazete olması, hem resmi hem gayri resmi olmak üzere iki ayrı bölümden oluşması, Türkçe dışında 5 farklı dilde daha yayın yapması bu gazeteyi önemli kılan bazı özellikler arasındadır. Sultan II. Mahmud başta olmak üzere dönemin Osmanlı idarecileri, bu gazete aracılığıyla iç ve dış kamuoyunu etkilemeyi hedeflemiş, devlet idaresindeki yeniden yapılanmayı duyurarak Osmanlı'nın içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulacağına dair inancı kendi halkıyla paylaşmak istemişlerdir. Padişah'ın "aynası olarak ilan edilen bu gazete" aynı zamanda Sultan Mahmud'un modernleşme hareketleri başta olmak üzere sahip olduğu fikirleri iç ve dış kamuoyuyla paylaşma aracı olarak da işlev görmüş, Osmanlı toplumunun tepkisini çeken bazı uygulamalara da meşruiyet kazandırma düşüncesine hizmet etmiştir. İmparatorluğun içinde bulunduğu karışıklıktan ancak Sultan II. Mahmud'un "liderliği" sayesinde kurtulacağı inancı Takvîm-i Vekâyi aracılığı ile belli kesimlere aşılanmak istenmiş; bu nedenle yer verilen içeriklerde Padişah'la ilgili olumlu/güçlü bir imaj yaratma çabasına girişilmiştir.

Yerli ve yabancı literatürde Takvîm-i Vekâyi'yi farklı boyutlarıyla ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ise, söz konusu gazetenin Sultan II. Mahmud ile ilgili çizmeye çalıştığı imajı ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda gazetenin yayın hayatına adım attığı ilk dönemden itibaren bir yılda yayımlanan 44 sayısı incelemeye alınmış, gazetenin yer verdiği içerikler üzerinden oluşturmaya çalıştığı Sultan II. Mahmud imajı betimlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, gazete özellikle II. Mahmud'un iki kimliği üzerinde durmakta ve olumlu imaj oluşturma gayretini de bu görevleri üzerinden pekiştirmeye çalışmaktadır. Haberlerin genelinde Padişah olması nedeniyle "hükümdarların hükümdarı", "cihan padişahı" olarak gösterilen Sultan II. Mahmud, Halifelik görevi nedeniyle de "Allah'ın yeryüzündeki gölgesi" olarak resmedilmiştir.

Sultan II. Mahmud, Osmanlı'nın içte ve dışta kargaşa yaşadığı bir dönemde tahta oturmuş, yönetimde kaldığı 31 yıl boyunca bu karışıklıkları bertaraf ederek devleti ayakta tutmaya ve yeniden yapılandırmaya odaklanmıştır. Ordu başta olmak üzere devletin birçok kurumunda köklü değişiklikler gerçekleştirmek suretiyle, toplumsal hayatta da reform niteliğinde uygulamalara imza atmıştır. Bu yönü nedeniyle bazı kesimlerin tepkisini de çeken ve hatta "gâvur padişah" lakabıyla anılan Sultan II. Mahmud, yerli ve yabancı tarihçilere göre "ıslahatçı" ve "yenilikçi" bir zihin yapısına sahiptir. Sultan'ın bu imajı, Takvîm-i Vekâyi'de yayımlanan haberlerde özellikle vurgulanmak istenmiştir. Gazete, bu yenilikleri devletin selameti açısından uygulayan ve aynı zamanda "yeryüzünün Halifesi

olan" Padişah'a itaat etmenin de farz olduğu telkinini sıklıkla yapma gereği duymuştur. Bu yönüyle, "yenilikçi ve ıslahatçı" Padişah'ın faaliyetlerine meşruiyet kazandırma kaygısı gazetenin tüm sayılarında kendisini açık etmektedir. Bir yandan da Padişah'ın dini vecibeleri yerine getirmesi özellikle aksettirilmiş, cami, dernek ve hayratları "kendi kesesinden tamir ettirmesi" örnek gösterilerek, onun "ne kadar dindar" bir kişiliğe sahip olduğu vurgusu yapılmıştır.

Sultan Mahmud, İslam halifesi olmasının yanı sıra farklı dinlere mensup topluluklardan oluşan büyük bir imparatorluğu yönetmektedir. Bu bakış açısı gazete tarafından hiçbir şekilde göz ardı edilmemiştir. Bu nedenle Müslim-gayrimüslim arasındaki denge gazete tarafından korunmuş, kimi zaman Halifelik görevi arka plana itilmiştir. Bu tarz haberlerde Padişah'ın olağanüstü bir şekilde şefkatli, merhametli ve bütün "tebaasına karşı adaletli ve eşitlikçi" olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Gazeteye göre, O hem gayrimüslimlere hem de kendi mahiyetinde bulunan asker ve bürokratlara karşı son derece şefkatlidir. Kendisine sadık olanları ödüllendirdiği gibi, bir dönem karşı çıkıp isyan edenleri de "affedici ve bağışlayıcı" özellikleri sayesinde cezalandırmamaktadır. Bu düşünceden hareketle hiç kimsenin Padişah'a karşı çıkmaması gerektiği sık sık hatırlatılmış, ona olağanüstü bir şahsiyet kimliği kazandırılmak istenmiştir.

Sultan II. Mahmud, gazetenin bazı haberlerinde "kanunların yenileyicisi" gibi sıfatlarla anılmış, ayrıca pozitif ve dini bilimlerden de en iyi anlayan "bilge bir şahsiyet" olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca ister doğrudan kendisi ile ilgili ister farklı bir konuyla ilgili olsun; hemen her haberde peş peşe övgü dolu sıfatlar sıralanarak, Padişah'a yönelik olumlu bir imaj yaratılmak istenmiştir. Övgünün dozunun abartıldığı bazı haberlerde "güneşimiz ve ayımız" gibi tanımlamalar yapılmış, dahi Sultan Mahmud'un yeryüzünün velinimeti olduğu ileri sürülmüştür.

Çalışmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere, Padişah'ın imajı bir veya birkaç unsur üzerinden değil, "iyi veya güzel olduğu" düşünülen bütün soyut kavramlar üzerinden konumlandırılmaya çalışılmıştır. Gazetenin merkezine yerleştirilen Sultan, her şeyin onda başladığı ve yine onda bittiği bir kişilik olarak lanse edilmiştir. Anlaşılan o ki gazeteyi çıkaranlar –buna Sultan II. Mahmud'u da eklemek gerekir- bütün olayları tek bir gerçeğe bağlı olarak açıklamaya ve yorumlayama odaklanmıştır. O da Padişah'ın varlığı ile özdeşleşen devlet kavramıdır. Bu kavram da kutsaldır ve tartışılmayı değil, itaat etmeyi gerektirmektedir.

Son Not: Takvîm-i Vekâyi'de satır başı, nokta, virgül de dâhil olmak üzere hiçbir yazım kuralına riayet edilmemiştir. Ayrıca anılan dönemde Osmanlı'da gündelik hayatta konuşulan Türkçe ile yazım dili arasında belirgin farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu durum gazetenin diline de yansımış; Osmanlıca metinler, Arapça ve Farsçadan yoğun olarak etkilenmiştir. Kütüphanelerde dijital ortama aktarılan gazetenin bazı nüshalarında silikleşme, yırtılma meydana gelmiştir. Sayılan nedenlerden dolayı bazı metinlerin okunmasında büyük güçlükler yaşanmıştır. Bunun için çalışmada incelenen ve yer verilen bazı metinlerde, Orhan Koloğlu ve Ebru Benzer'in kıymetli eserlerinden yararlanılmıştır.

Extended Abstract

Takvîm-i Vekâyi (1831), the first official newspaper of the Ottoman Empire, served not merely as a medium for official announcements but also as an ideological instrument operating on an imperial scale. From the early period of its publication, the newspaper was used to contribute to the legitimization of the modernization initiatives introduced by Sultan Mahmud II within state institutions and intended to be reflected in social life. In this context, one of its principal functions was to present Sultan Mahmud II, positioned as an "innovative sultan," in a favorable manner to both domestic and international audiences and thereby contribute to the reinforcement of his political authority. This study examines the image attributed to Sultan Mahmud II in Takvîm-i Vekâyi.

The study adopts a qualitative research design and employs descriptive analysis and document analysis. A purposive sample consisting of 44 issues of Takvîm-i Vekâyi published between 1 November 1831 and 7 November 1832 was examined. The findings indicate that the newspaper sought to construct the image of Sultan Mahmud II within two principal frameworks. Through his identity as sultan, he was represented as "innovative, wise, and powerful," whereas through his identity as caliph, he was represented as "sacred, just, and compassionate." This dual representation appears to have formed part of a broader effort directed toward both the domestic public and European audiences.

It is not possible to claim that a deliberate image-management campaign concerning Sultan Mahmud II was conducted through Takvîm-i Vekâyi by employing professional techniques comparable to those used in contemporary image-management practices. However, when an individual or institution is deliberately presented in a particular manner and such a representation is intentionally preferred, it is possible to speak of a consciously constructed image. Accordingly, the concept of "image" in this study refers to the ways in which Sultan Mahmud II was presented to the public through Takvîm-i Vekâyi and to the manner in which he was intended to be perceived. The term is therefore used as an analytical concept rather than as an assertion that modern professional image-management techniques were employed in the period under examination.

Sultan Mahmud II ruled during a period marked by significant political and administrative challenges, including Janissary unrest, problems associated with decentralization, and the growing influence of provincial leaders. His reign was also characterized by substantial reforms in administrative and military structures. These reforms contributed to the modernization of the Ottoman Empire while also generating resistance among various groups, including those who regarded the changes as excessively Western-oriented or radical. Within this historical context, Takvîm-i Vekâyi functioned not only as a means of informing the public but also as a medium through which reforms could be presented and legitimized by associating them with a favorable representation of the Sultan.

The newspaper's representation of Sultan Mahmud II emphasized both his political authority and his role as a reforming ruler. Within the domestic context, he was presented as a sovereign associated with stability, reform, and administrative capacity. In representations directed beyond the Empire, the emphasis placed on modernization also contributed to the presentation of Mahmud II as a ruler capable of reforming and governing the Ottoman state in a period of internal difficulty. At the same time, Takvîm-i Vekâyi represented him not only through his political identity as sultan but also through his religious identity as caliph. In this respect, the newspaper combined political and religious elements in the construction of his public image.

This dual representation is also visible in the language and themes employed by the newspaper. On the one hand, Mahmud II was associated with power, authority, and control over the state and military institutions; on the other, he was portrayed through concepts emphasizing justice, compassion, and sacredness. The newspaper thus presented the Sultan through a combination of political and religious attributes. References to his justice and compassion, including his treatment of Muslim and non-Muslim subjects, contributed to the construction of an image in which political authority was accompanied by benevolence and concern for social order.

The linguistic choices and symbolic representations employed in Takvîm-i Vekâyi further reinforced this pattern. Expressions emphasizing sacredness, mercy, justice, wisdom, and power contributed to a favorable portrayal of Sultan Mahmud II. Within the scope of the analyzed issues, such representations indicate an effort to associate the Sultan's political authority with both reformist governance and the religious legitimacy attached to his position as caliph. The findings therefore suggest that the representation of Mahmud II was not based on a single political identity but was constructed through complementary attributes associated with both the sultanate and the caliphate.

The construction of Sultan Mahmud II's image was not limited to the domestic sphere. Takvîm-i Vekâyi was also directed toward audiences beyond the Ottoman Empire, particularly in Europe. In this respect, the newspaper's representation of Mahmud II as a reforming and capable ruler may be evaluated as part of an effort to shape perceptions of both the Sultan and the Ottoman state abroad.

In conclusion, the findings demonstrate that Takvîm-i Vekâyi performed a political function that extended beyond the communication of official information. Through its representation of Sultan Mahmud II, the newspaper contributed to the construction of an image in which the Sultan was portrayed, through his political identity, as innovative, wise, and powerful, and through his religious identity, as sacred, just, and compassionate. This dual representation can be understood as part of the newspaper's broader role in legitimizing reform and shaping the discourse through which political authority was presented to both domestic and external audiences. Rather than demonstrating how contemporary readers actually perceived Sultan Mahmud II, the study identifies the forms of representation through which Takvîm-i Vekâyi sought to present him. In this respect,

the article highlights the political function of image construction in the early Ottoman press and evaluates the role of Takvîm-i Vekâyi in reshaping state discourse.

Kaynakça | References

Althusser, L. (1971). Ideology and ideological state apparatuses. In Lenin and philosophy and other essays (B. Brewster, Trans., pp. 127–186). Monthly Review Press. (Original work published 1970).

Anderson, B. (1983). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. Verso.

Aydeniz, H. (2007). Tarihsel ve literal açıdan yerel gazetecilik. S. Gezgin (Ed.), Türkiye'de yerel basın içinde (ss. 1–27). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Baykasoğlu, A., Dereli, T., Sönmez, A. İ., & Yağcı, E. (2004). İmaj yönetimi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 3-18. https://izlik.org/JA88YL67WY

Benzer, E. (2013). Takvim-i Vekayi'nin 1831–1834 yılları arası transkripsiyonu [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi.

Beydilli, K. (2003). Mahmud II. TDV İslâm Ansiklopedisi içinde. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-ii--osmanli

Beyhan, M. A. (2018). Açılış konuşması. M. Uğur (Ed.), Türk basın tarihi uluslararası sempozyumu: bildiriler; Elazığ, 19–21 Ekim 2016 içinde (Cilt 1, ss. XIII–XVII). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Brummett, P. (2000). Image and imperialism in the Ottoman revolutionary press, 1908–1911. State University of New York Press.

Çakır, H. (2002). Osmanlı'da basın iktidar ilişkileri, Siyasal Kitabevi.

Fidan, A. (2013). Kişisel ve kurumsal açıdan imaj oluşturma, imaj yaratma ve imaj yenileme süreçlerine ilişkin tespitler ve bireysel / kurumsal imaj oluşturma ve imaj koruma modeli önerisi. Kent Akademisi-Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, 6(3), 63-73. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/405829

Findley, C. V. (1980). Bureaucratic reform in the Ottoman Empire: The Sublime Porte, 1789–

1922. Princeton University Press. http://www.jstor.org/stable/j.ctt7rx6j

Gölcü, A. (2015). Türkiye'de demokrasi kültürü ve medya. Literatürk.

Güz, N. (2000). Osmanlı basını. Selçuk İletişim, 1(3), 40–57.

Habermas, J. (1991). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society (T. Burger, Trans.). MIT Press.

Hall, S (Ed). (1997). Representation: Cultural representations and signifying practices. Sage Publications.

İnuğur, M. N. (2005). Basın ve yayın tarihi. Der Yayınları.

Kabacalı, A. (1999). Türk basınında demokrasi (2. bs.). Kültür Bakanlığı.

Karpat, K. (2013). Türk demokrasi tarihi. Timaş Yayınları.

Kenez, P. (1985). The birth of the propaganda state: Soviet methods of mass mobilization, 1917–1929. Cambridge University Press.

Koloğlu, O. (1981). Takvimi Vekayi: Türk basınında 150 yıl, 1831–1981. Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Kösedağ, M. S. (2019). Şehirler ve imajları: Türkiye'de Yozgat algısı/ imajı üzerine bir araştırma. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(88), 107-121. https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=36392

Lewis, B. (1961). The emergence of modern Turkey. Oxford University Press.

Mardin, Ş. (1962). The genesis of Young Ottoman thought: A study in the modernization of Turkish political ideas. Princeton University Press.

Ortaylı, İ. (2005). İmparatorluğun en uzun yüzyılı (21. bs(. İletişim Yayınları.

Öner, S. (2007). Türk basınının ilk resmi gazetesi Takvim-i Vekayi'de padişah portresine ilişkin haberler. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 29, 149-168.

Öztuna, Y. (2014). Sultan II. Mahmud cihan hakanı ve yenileşme padişahı. Ötüken Neşriyat.

Öztürk, M. (2018). Sebilürreşad Mecmuası'nın Çanakkale Savaşları münasebetiyle izlediği yayın politikası: Tefsir yazıları. M. Uğur (Ed.), Türk basın tarihi uluslararası sempozyumu: Bildiriler; Elazığ, 19–21 Ekim 2016 içinde (Cilt 1, ss. 379–412). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. https://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/T%C3%9CRK-BASIN-TAR%C4%B0H%C4%B0-I.-C%C4%B0LT.pdf

Özüpek, M. N. (Ed.). (2018). İmaj ve türleri: İmaja dair her şey. Eğitim Yayınevi.

Seyitdanlıoğlu, M. (1991). Takvim-i Vekayi'de Ermenilerle ilgili haberler (1908–1915). Belleten, 55(214), 797–854.

Strauss, J. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nda kimler, neleri okurdu? (19-20. yüzyıllar) (G. A. Cebe, Çev.). Kritik, 1(2), 1–49.

Takvîm-i Vekâyi. (1831–1832). Takvîm-i Vekâyi [1 Kasım 1831–7 Kasım 1832 tarihleri arasında incelenen ilgili sayılar].

Topuz, H. (2014). II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi (5. basım). Remzi Kitabevi.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). İmge. Güncel Türkçe Sözlük. 10 Eylül 2026 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Yazıcı, N. (1983). Takvim-i Vekayi "Belgeler". Gazi Üniversitesi Yayın No: 22.

Yazıcı, N. (2010). Takvîm-i Vekāyi'. In TDV İslâm Ansiklopedisi. TDV İslâm Araştırmaları

Merkezi. https://islamansiklopedisi.org.tr/takvim-i-vekayi

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. baskı). Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, R. N. (2006). II. Mahmut dönemi ıslahat hareketleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.